

ВПЛИВ АСИМЕТРІЇ УМОВ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СОТ НА ЇЇ ЗОВНІШНЮ ТОРГІВЛЮ З КРАЇНАМИ ЄС І МИТНОГО СОЮЗУ ЄВРАЗЕС

© 2014 КИЗИМ М. О., МАТЮШЕНКО І. Ю., БЕРЕНДА С. В., ЯРОШЕНКО І. В.

УДК 339.92

Кизим М. О., Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Ярошенко І. В. Вплив асиметрії умов членства України в СОТ на її зовнішню торгівлю з країнами ЄС і Митного союзу ЄвразЕС

У статті наведено результати дослідження, метою якого було визначення шляхів збереження економічних відносин з країнами Митного союзу (МС) при укладенні угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС). Розглянуто потенційні вигоди для України від її приєднання до світової організації торгівлі (СОТ). Визначено, що при вступі до СОТ між «старими» і «новими» членами існує асиметрія у зобов'язаннях щодо відкриття ринків. Виділено основні напрями, за якими виявилася асиметрія угоди між Україною і СОТ. Доведено, що після вступу до СОТ для української продукції в цілому відбулось суттєве зниження тарифних ставок і лібералізація доступу на світові ринки, поряд з цим внутрішній ринок України став більш відкритим для імпортової продукції. Проведено компаративний аналіз тарифного захисту України, РФ та ЄС. Проаналізовано зміни у структурі експорту та імпорту товарів з України. Доведено, що основний приріст імпортованих надходжень після вступу країни до СОТ зафіксований з країн МС. На підставі проведеного дослідження зроблено висновки та рекомендації щодо покращення ситуації, яка склалася стосовно: структури українського експорту, зовнішньої торгівлі, митної сфери.

Ключові слова: асиметрія, зовнішня торгівля, СОТ, ЄС, Митний союз, експорт, імпорт, тарифні ставки.

Рис.: 6. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 20.

Кизим Микола Олександрович – доктор економічних наук, професор, директор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: x_river@mail.ru

Матюшенко Ігор Юрійович – кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: igormatyushenko@mail.ru

Беренда Сергій Васильович – кандидат економічних наук, доцент, кафедра міжнародної економіки, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: Emc2@ukr.net

Ярошенко Ігор Васильович – науковий співробітник, відділ проблем розвитку регіональної економіки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

УДК 339.92

UDC 339.92

Кизим Н. А., Матюшенко И. Ю., Беренда С. В., Ярошенко И. В. Влияние асимметрии условий членства Украины в ВТО на ее внешнюю торговлю со странами ЕС и Таможенного союза ЕвразЕС

В статье приведены результаты исследования, целью которого было определение путей сохранения экономических отношений со странами Таможенного союза (ТС) при заключении соглашения об ассоциации с Европейским Союзом (ЕС). Рассмотрены потенциальные выгоды для Украины от ее присоединения к Всемирной торговой организации (ВТО). Определено, что при вступлении в ВТО между «старыми» и «новыми» членами существует асимметрия в обязательствах по открытию рынков. Выделены основные направления, по которым имеет место асимметрия в соглашениях между Украиной и ВТО. Доказано, что после вступления в ВТО для украинской продукции в целом произошли существенное снижение тарифных ставок и либерализация доступа на мировые рынки, наряду с этим внутренний рынок Украины стал более открытым для импортной продукции. Проведен компаративный анализ тарифной защиты Украины, РФ и ЕС. Проанализированы изменения в структуре экспорта и импорта товаров из Украины. Доказано, что основной прирост импортных поступлений после вступления страны в ВТО зафиксирован из стран ТС. На основании проведенного исследования сделаны выводы и предложены рекомендации по улучшению сложившейся ситуации относительно: структуры украинского экспорта, внешней торговли, таможенной сферы.

Ключевые слова: асимметрия, внешняя торговля, ВТО, ЕС, Таможенный союз, экспорт, импорт, тарифные ставки.

Рис.: 6. **Табл.:** 3. **Библ.:** 20.

Кизим Николай Александрович – доктор экономических наук, профессор, директор Научно-исследовательского центра индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: x_river@mail.ru

Матюшенко Игорь Юрьевич – кандидат технических наук, доцент, профессор кафедры международных экономических отношений, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: igormatyushenko@mail.ru

Беренда Сергей Васильевич – кандидат экономических наук, доцент, кафедра международной экономики, Харьковский национальный университет им. В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: Emc2@ukr.net

Ярошенко Игорь Васильевич – научный сотрудник, отдел проблем развития региональной экономики, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

Kyzym Mykola O., Matiushenko Ihor Yu., Berenda Serhii V., Yaroshenko Ihor V. Influence of Asymmetry of Conditions of Membership of Ukraine in WTO upon its Foreign Trade with EU Countries and Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia

The article provides results of the study, the purpose of which was identification of ways of preservation of economic relations with the Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia (CU) when executing the association agreement with the European Union (EU). It considers potential benefits for Ukraine from its joining the World Trade Organisation (WTO). It shows that there is asymmetry between old and new members of WTO in their obligations for opening markets. It underlines main directions of asymmetry between Ukraine and WTO. It proves that after Ukraine joined WTO there were significant reductions of tariff rates and liberalisation of access to the world markets for Ukrainian products, at the same time the domestic market of Ukraine became more open for imported products. The article conducts a comparative analysis of the tariff protection of Ukraine, Russian Federation and EU. It analyses changes in the structure of export and import of goods from Ukraine. It proves that the main gain of import supplies comes from CU countries after the country joined WTO. On the basis of the conducted study the article draws conclusions and offers recommendations on improvement of the current situation with respect to the structure of the Ukrainian export, foreign trade and customs sphere.

Key words: asymmetry, foreign trade, WTO, EU, Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia, export, import, tariff rates.

Pic.: 6. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 20.

Kyzym Mykola O. – Doctor of Science (Economics), Professor, Director of the Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

E-mail: x_river@mail.ru

Matiushenko Ihor Yu. – Candidate of Sciences (Engineering), Associate Professor, Professor, Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: igormatyushenko@mail.ru

Berenda Serhii V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of International Economics, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: Emc2@ukr.net

Yaroshenko Ihor V. – Research Associate, Department of Regional Economic Problems, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

Членство у Світовій організації торгівлі (СОТ) стало практично *обов'язковою умовою* для будь-якої країни, котра прагне інтегруватися у світове господарство. Саме тому Україна у травні 2008 р. стала членом СОТ. Угода між Україною і СОТ чітко визначила основні «правила гри», на які погодилася наша країна заради інтеграції у світовий економічний простір, і обумовила чіткі межі для подальшої поглибленої інтеграції України до регіональних економічних об'єднань на кшталт Європейського союзу (ЄС) або Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану (МС). Так, на кінець 2013 р. для України постала проблема: як зберегти економічні відносини з країнами Митного союзу (що швидко набирали темп із 2010 р.) і одночасно укласти угоду про асоціацію з Європейським союзом, стрижнем якої є розширена і поглиблена зона вільної торгівлі між Україною та ЄС? Вирішити цю проблему стає можливим, перш за все, з урахуванням узгоджених умов співпраці України і СОТ, а також можливостей і загроз для «базових» експортних галузей економіки України, що виходять з підписаних угод.

Зазначена проблема вивчалася низкою українських учених і фахівців-практиків, таких як: В. М. Геєць, В. О. Точилін, В. Р. Сіденко, І. Кліменко, О. Федірко, І. Ус, Т. О. Осташко, А. Ю. Волощенко, І. В. Кобута, В. Т. П'ятницький, І. В. Бураковський, В. М. Мовчан, Д. В. Ляпін, С. Козьяков, А. Гончарук, Н. Ничай та багатьма іншими [1 – 17]. Водночас, в умовах розвитку сучасних глобалізаційних процесів і поглиблення інтеграції України до ЄС і МС вказана проблема потребує постійної уваги і визначення сучасних тенденцій, що склалися протягом п'яти років членства України в СОТ.

Приєднання України до СОТ розглядався усіма українськими урядами (з моменту проголошення незалежності) як закономірний крок і обіцяв низку суттєвих *потенційних вигод* для України, в тому числі [4 – 5]:

- ✦ отримання у відносинах зі всіма країнами – членами СОТ режиму найбільшого сприяння (MFN – *most favorite nation*);
- ✦ вихід у міжнародний правовий простір і отримання захисту вітчизняних виробників на основі норм і правил СОТ;
- ✦ доступ до механізму розв'язання торгових суперечок у межах СОТ;
- ✦ приведення українського законодавства і практики зовнішньоторговельної діяльності у відповідність з міжнародними правилами регулювання торгівлі;
- ✦ розширення доступу вітчизняних підприємств до зовнішніх ринків унаслідок створення більш сприятливих умов для інвестиційної співпраці;
- ✦ безпосередня участь у подальшій розробці норм, що регулюють міжнародну торгівлю.

Водночас від початку переговорів щодо вступу до СОТ між «старими» і «новими» членами існує *асиметрія* у зобов'язаннях щодо відкриття ринків: правила для «нових» членів – більш жорсткі та перевищують встановлені загальні вимоги для членів СОТ.

До того ж вступ України до СОТ у травні 2008 р. значною мірою був продиктований *«політичною доцільністю»*, тобто намаганням одержати додаткові переваги на переговорах з Росією щодо її вступу до СОТ з питань визначення ціни на паливно-енергетичні ресурси (насамперед на газ). Як наслідок, незважаючи на те, що процес вступу України розтягнувся на 8 років, урядом України за період з 2005 по 2007 рр. було підписано цілу низку угод з СОТ, які носять *асиметричний характер*, що проявляється практично на всіх рівнях зовнішньоторговельного регулювання.

Основні напрями, за якими виявилася асиметрія угоди між Україною і СОТ, представлені на *рис. 1* [20]

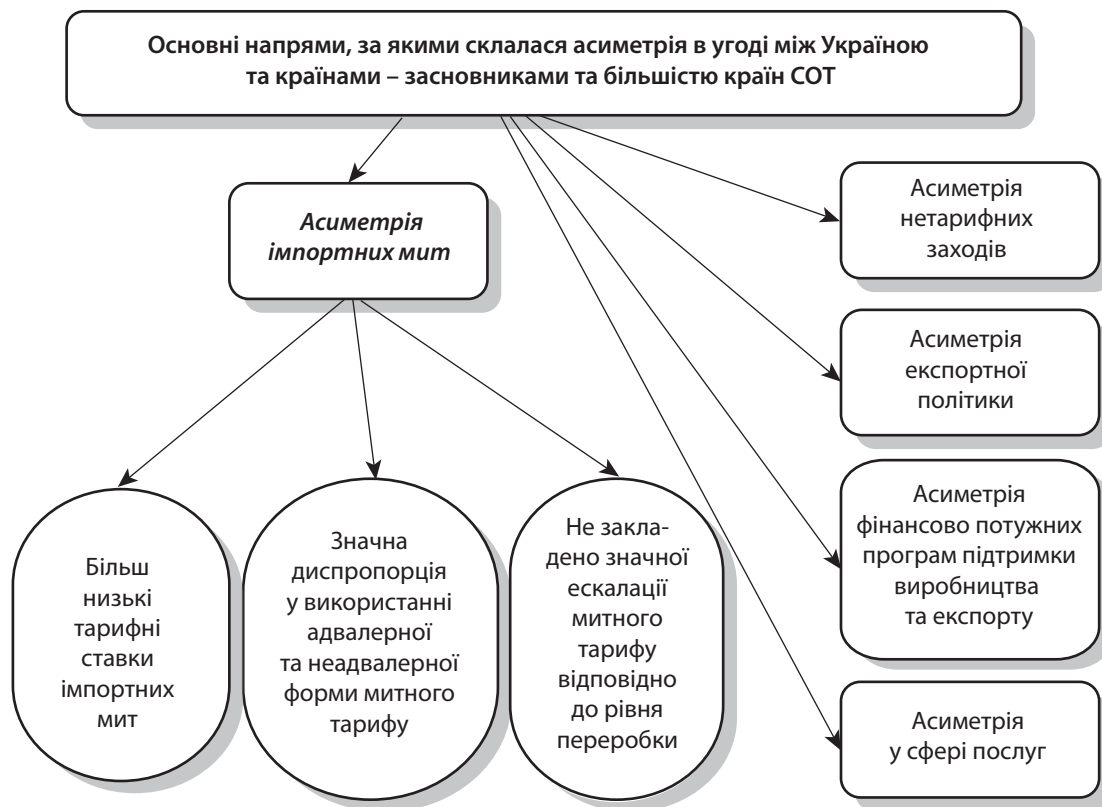

Рис. 1. Основні напрями асиметрії домовленостей між Україною і СОТ

Як наслідок, Україна прийняла такі зобов'язання у відношенні *експорту*:

- ✦ не застосовувати обов'язкові мінімальні експортні ціни;
- ✦ знизити експортні мита на насіння олійних культур, живий скот, шкури тварин, металолом кольорових і чорних металів, зберігаючи за собою право застосовувати їх для інших товарів;
- ✦ відмінити заборону на експорт лома кольорових металів;
- ✦ відмінити експортні квоти на зерно (реалізовано в 2008 р., але в 2010 р. Україна повернулася до квотування експорту зерна, замінивши його в 2011 р. на експортні мита);
- ✦ відмінити експортні обмеження на дорогоцінні метали і камені, крім золота, срібла і діамантів;
- ✦ не субсидувати експорт сільськогосподарської продукції.

Відносно *імпорту* членство України в СОТ означає прийняття таких заходів:

- ✦ зниження рівня імпортного тарифного захисту;
- ✦ зв'язування ставок імпортних мит. Середньоарифметична ставка (кінцева зв'язана) імпортного тарифу на промислові товари склала 4,85%, а для сільськогосподарських товарів – 11,16%. При цьому відбулось суттєве зниження ставок на легкові автомобілі – з 25 до 10%;
- ✦ приєднання до секторальних ініціатив по зниженню ставок імпортних тарифів по хімічних товарах і текстилю;
- ✦ приєднання до «нульових» секторальних домовленостей по фармацевтичних препаратах, меблях, сільськогосподарської техніки;
- ✦ використання максимальних ставок ввізного мита на цукор (50%) і олію соняшникову (30%).

Розглянемо більш детально вплив асиметрії умов членства України в СОТ на її зовнішню торгівлю і, перш за все, на торгівлю з країнами ЄС і Митного союзу ЄврАзЕС.

Асиметричність у *рівні та формах імпортних мит* виявляється в такому.

А) У значно більш низьких ставках імпортних мит на більшість інших товарів, ніж ті, що діють в країнах-засновниках і більшості країн – членів СОТ. Так, на кінець 2012 р. середньоарифметична ставка кінцевого зв'язаного рівня по всіх тарифах складає 6,28% проти 10,47% до вступу в СОТ, у тому числі по сільськогосподарських товарах – 11,16% проти 13,84% до вступу в СОТ, по промислових товарах – 4,85% проти 4,40% до вступу в СОТ. При цьому, після закінчення перехідного періоду у 2013 р. середньозважена ставка митного тарифу буде 5,09% проти 7,02% до вступу в СОТ, у тому числі для сільськогосподарських продуктів – 10,07% (проти 18,19%) і для промислових товарів – 4,77% (проти 6,11%) [8, 9].

Б) Наявність у діючому Митному тарифі України 2615 товарних підкатегорій (23,6% від загальної кількості десятизначних товарних кодів тарифу), на які встановлені менші ставки ввізного мита, ніж відповідні рівні, що визначені додатком 1 до Протоколу про вступ України до СОТ [5]. Так, менші ставки порівняно з рівнями, визначеними домовленостями України перед СОТ, встановлені: на: хімічні продукти, миючі засоби, добрива, фототовари;

машини та побутову техніку; пластиків та гумові вироби; сіль, руди, шлаки, нафтопродукти; живі тварини, м'ясо, рибу та молоко; овочі, каву, чай, зернові, борошно; автотранспорт та інші засоби; текстиль та вироби з нього; метали та вироби з них.

В) Введення *нульових ставок ввізних мит на 10% тарифних ліній сільськогосподарської продукції та на понад третину тарифних ліній промислової продукції* (які складають основну частку імпорту). Так, ще до офіційного приєднання до СОТ (наприкінці 2003 р.) з метою прискорення переговорного процесу Україна взяла зобов'язання щодо приєднання до 16 секторальних угод та ініціатив, які передбачали зокрема введення з 2004 р. нульових ставок на сталь, кольорові метали, деревину, іграшки, інформаційні технології, фармацевтичні препарати, а також ставок у розмірі 5,5 – 6,5% на хімічну продукцію і 17,5% на текстиль та одяг; з 2005 р. – на сільськогосподарську техніку, меблі та папір; з 2006 р. – на наукове обладнання, медичне обладнання і будівельну техніку; з 2010 р. – на цивільну авіацію і з 2011 р. – на дистильовані спирти [5]. Тобто за всіма основними групами високотехнологічних товарів (інформаційні технології, фармпрепарати, авіація, наукове і медичне обладнання), які згідно з міжнародною класифікацією SITC rev.3 визначають рівень технологічного розвитку будь-якої держави, в Україні на кінець 2012 р. діють нульові ставки ввізних мит.

Г) Використання *адвалерної та неадвалерної форм митного тарифу у порівнянні з розвиненими країнами*. В Україні частка імпорту, наприклад, сільськогосподарських товарів, що обкладається неадвалерними формами мита (тобто диференційованими в рамках однієї товарної позиції), у десятки разів нижча порівняно з її стратегічними партнерами по торгівлі. В ЄС у рамках однієї товарної агропродовольчої позиції (чотири знаки ТНЗЕД) структура митного тарифу ЄС може бути досить диференційованою з явними ознаками ескалації за рівнем переробки продукції. У країнах Митного союзу ця частка складає в середньому 25%, що в 10 разів вище за показник в Україні, а в ЄС і США цей показник ще вищий. Відповідно до даних щодо зобов'язань із зв'язування частка підпозицій агропродовольчих товарних груп, щодо імпорту яких застосовується неадвалерна форма мита, становить в Україні 1% [5].

Д) У структурі митного тарифу України *не закладається значної ескалації митного тарифу відповідно до рівня переробки, а також не застосовуються пікові ставки на окремі товарні позиції, орієнтовані на фактичну заборону їхнього імпорту*. Так, коефіцієнт варіації, розрахований як співвідношення стандартного відхилення ставок мита до середньоарифметичної ставки за тарифними лініями на основі даних про діючі ставки, у США – близько 41, в ЄС – 32; у Росії і Білорусі – приблизно 28; у Казахстані – 22; в Україні – 2,8 [4]. Тобто *ступінь однорідності структури митного тарифу* за агропродовольчими групами товарів в Україні є *набагато більш однорідною* порівняно з країнами ЄС і Митного союзу;

Асиметричність узгоджених *нетарифних заходів*, які не можуть бути обгрунтовані згідно з положеннями Угоди з СОТ, знаходить вираження в такому.

А) У скасуванні та забороні *вирваджувати в подальшому кількісні обмеження на імпорт*. При цьому ліцензування імпорту здійснюється згідно з відповідною угодою СОТ за принципом недопущення обмежувального впливу на торгівлю. Так, Україна взяла зобов'язання застосовувати імпортну тарифну квоту лише на один сільсько-

господарський товар (!) – цукор-сирець з тростини (кінцевий обсяг квоти зафіксовано на рівні 267 800 тон). При імпорті всіх інших сільськогосподарських товарів мають застосовуватися адвалерні ставки імпортного мита (за винятком піддакцизних товарів) без кількісних обмежень обсягу імпорту [4, 5];

Б) У застосуванні антидемпінгових мит, які, за даними Комітету із субсидій і компенсаційних заходів СОТ, за період з 29.03.1995 до 01.01.2012 рр. впроваджувалися країнами – членами СОТ проти українського експорту 52 рази, з яких 41 випадок стосувався кольорових металів і виробів з них, а 9 – продукції хімічної промисловості та суміжних галузей. Україна ж повідомила СОТ про введення таких заходів 28 разів [4]. Водночас, оскільки антидемпінгові мита не застосовуються до всіх джерел імпорту, це підвищує можливість зростання імпорту з інших країн поряд із зменшенням імпорту з країн, до яких уживаються заходи. Тобто застосування Україною антидемпінгових мит не призвело до суттєвого зменшення присутності імпорту на українському ринку.

В) Компенсаційні заходи, які вводяться не більше, ніж на три роки, по відношенню до імпортованого товару, що користується пільгами від нелегітимної субсидії (коли доступ до неї надається відповідним державним органом або законодавством тільки для певних (обраних за якимись критеріями) підприємств), також повністю не обезпечили українського виробника від конкуренції з імпортною продукцією. Згідно з даними Комітету з субсидій і компенсаційних заходів СОТ за період з 29.03.1995 до 01.01.2012 рр. членами СОТ ініційовано 262 компенсаційних заходи і застосовано 164 заходи [4]. Так, оскільки системи субсидування сільського господарства в ЄС, США та інших розвинених країнах не підпадають під визначення спеціфічних або нелегітимних, Україна може застосувати компенсаційні заходи проти їхніх субсидованих сільськогосподарських товарів лише в обмеженій кількості випадків. Тобто існує значна асиметрія у застосуванні таких заходів по відношенню до розвинених країн, які є сьогодні основними постачальниками базових агропромислових товарів у світі і основними імпортерами для України.

Г) Україна взяла на себе зобов'язання щодо невикористання спеціальних захисних заходів СОТ, передбачених Угодою про сільське господарство, що створює несиметричні умови торгівлі сільськогосподарськими товарами з розвиненими країнами, котрі активно їх використовують (наприклад, ЄС) [4, 6, 7]. Водночас, можна використовувати загальні захисні заходи (333), передбачені захисними заходами СОТ і Законом України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україні». Тобто, застосування 333: є вимушеною альтернативою застосуванню спеціальних захисних заходів; може бути розумною альтернативою ініціюванню перегляду зобов'язань у відповідності зі ст. XXVIII ГАТТ/СОТ. Наприклад, згідно з даними Комітету захисних заходів СОТ, протягом 29.03.1995 – 30.04.2012 рр. було ініційовано 234 333 і повідомлено про застосування 118 захисних заходів. Із 234 ініційованих членами СОТ розслідувань майже чверть (24%) стосувалася продуктів агропродовольчої групи (коди I – IV Гармонізованої системи). Україна не повідомляла СОТ про ініціювання 333 для агропродовольчих товарів, хоча ініціювала введення захисних заходів 10 разів. Вузьким місцем, що стримує ефективне використання надзвичайних заходів захисту аграрного і продовольчого ринків в Україні, є брак відповідних кадрів, інституцій, досвіду та недостаття організація виробників.

Заборона України, як новому члену СОТ, застосовувати цілу низку заходів державної підтримки внутрішнього виробника (при тому, що такі заходи широко використовуються країнами – засновниками СОТ для підтримки своїх товаровиробників). Як наслідок, угода з СОТ зафіксувала асиметричність в експортній політиці України, яка зобов'язалась [6, 7]:

- ✦ відмінити обмеження на експорт зерна (як наслідок, автоматичним результатом вступу України в СОТ стало скасування квот на прокат, які раніше обмежували український експорт в ЄС);
- ✦ не застосовуватиме обов'язкових мінімальних експортних цін і знизити свої експортні митні тарифи на насіння олійних культур, живу худобу, шкури тварин. Водночас, експортне мито як інструмент тарифного регулювання може використовуватися Україною й в подальшому;
- ✦ не використовувати експортні субсидії у сільському господарстві. (промислові субсидії можуть надаватися відповідно до правил та вимог Угоди про субсидії і компенсаційні заходи);
- ✦ не забороняти використання антибіотиків і гормонів для підвищення темпів росту живої худоби в Україні і дозволити імпорт м'яса та м'ясних продуктів, вироблених з використанням гормонів росту.

Асиметричність у можливості реалізації фінансово потужних програм підтримки виробництва та експорту, зокрема агропродовольчих товарів України і розвинених країн світу (наприклад ЄС). До того ж, відносна макроекономічна стабільність, розвиненість фінансових ринків і ринкових інститутів в цілому забезпечують виробникам з країн ЄС незрівнянно кращі умови щодо доступності фінансових ресурсів, а отже, можливості розвитку виробництва сільськогосподарської продукції на промисловій основі, ніж в Україні. Макроекономічна дестабілізація в Україні внаслідок фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 рр. тільки поглибила проблематику доступності капіталу, залишивши для українського виробника прибуток (!) основним джерелом фінансування капітальних вкладень. Наприклад, в Україні, на відміну від решти країн світу, ставка кредитування у 2009 р. підвищилася порівняно з докризовим періодом: з 18% до 21% відповідно, у результаті чого в Україні вона сьогодні у 2 рази вища, ніж у Польщі та Угорщині, та в середньому у 1,2 раза більша, ніж у Казахстані та Росії [4].

У сфері послуг Україна взяла на себе специфічні зобов'язання приблизно в 150 підсекторах із діючих 155, що є виключно високим рівнем, якщо порівняти його з більшістю країн – членів СОТ, з яких у 77% такі зобов'язання були прийняті не більш як по 100 підсекторах, а приблизно у 50% країн – членів – не більш як по 40 підсекторах [5].

Як наслідок, умови вступу України в СОТ призвели до появи в середині вересня 2012 р. офіційного звернення України до Генеральної Ради СОТ щодо готовності України розпочати переговори про підвищення зв'язаних за зобов'язаннями СОТ імпортних тарифів на 371 товарну лінію (а усіх тарифних ліній в українській товарній номенклатурі приблизно 11 600), з яких 147 позицій – промислові товари, 224 – сільськогосподарські товари. Застосування механізму перегляду зобов'язань країни-члена обумовлено XXVIII статтею ГАТТ/СОТ, яка зокрема, включає таке формулювання: «При визначенні ... чи коли сторона-заявник безпідставно не запропонувала адекватну компенсацію,

зрозуміло, що СТОРОНИ повинні належним чином взяти до уваги особливе положення сторони, яка зв'язала велику частку своїх тарифів на дуже низьких ставках мита і через це має менші можливості надання компенсаційних поступок, ніж інші сторони». Запит України безпрецедентний за кількістю позицій і потребуватиме довгих складних переговорів, до того ж, за підвищення одних тарифів доведеться поступитися іншими.

Поведінку України низка країн – членів СОТ вважає протекціоністською і висловлює побоювання, що це може підірвати основи організації. Так, 29.11.2012 р. на засіданні Ради СОТ з торгівлі товарами країни-члени перейшли від «занепокоєння» наміром України переглянути членські зобов'язання щодо зв'язаних тарифних ставок, до тиску: 23 делегації (включно з США, Канадою, Японією та ЄС від імені 27 країн) оприлюднили заяву, в якій переконують Україну відкликати заявку на перегляд 371 тарифної лінії. Україна ж у відповіді заперечила звинувачення у протекціонізмі та висловила сподівання, що СОТ здатна задовольнити потреби усіх своїх членів [13].

Так, з метою захисту власного автовиробництва Україна із 14.04.2013 р. застосовує *спеціальні мита* на імпорту країну нових легкових автомобілів з об'ємом двигуна 1000–1500 куб. см у розмірі 6,46% і 1500 – 2200 куб. см – 12,95% незалежно від країни походження та експорту. Як наслідок, 09.07.2013 р. Росія попередила СОТ про те, що вона планує запровадити у відповідь підвищені мита на імпорту з України шоколаду, цукру, кам'яного вугілля та флоат-скла. Такий самий крок зробила і Туреччина відносно імпорту з України волоських горіхів. Сума компенсацій, яку передбачає отримати Росія (36,1 млн дол.), значно більша за суму компенсації, на яку розраховує Туреччина (6,11 млн дол.). А види товарів, на імпорту яких Росія підвищить мита, дуже чутливі для України. *Сьогодні існує також величезний ризик, що з аналогічними ініціативами виступлять й інші країни* [15 – 17].

Після вступу до СОТ для української продукції в цілому відбулось суттєве зниження тарифних ставок та лібералізація доступу на світові ринки, поряд з цим внутрішній ринок України став більш відкритим для імпортової продукції (табл. 1) [4, 18].

До того ж дані табл. 2 наочно демонструють асиметричність тарифного захисту України, Російської Федерації та ЄС, особливо для аграрної продукції. Це свідчить про те, що в Україні остаточно сформувався новий етап митно-

тарифної політики: політики фритредерства, яка трансформувалась від селективного протекціонізму.

У табл. 3 наведено порівняння показників зовнішньої торгівлі України за галузями та регіональними торговельними угруповуваннями за 2007 р. і 2012 р.

На рис. 2 представлені основні показники зовнішньої торгівлі України за період 2005 – 2012 рр.

Як видно з табл. 3 і рис. 2, після вступу у 2008 р. України до СОТ:

1. Експорт товарів з України значно виріс. У 2012 р. сума експорту склала 68,81 млрд дол. США, що у порівнянні з 2007 р. на 19,56 млрд дол. США, або на 39,7% більше. При цьому також значно зріс обсяг імпорту товарів в Україну, який у 2012 р. склав 84,66 млрд дол. США, що на 23,99 млрд дол. США, або на 39,5%, більше, ніж у 2007 р.

2. Від'ємне сальдо зовнішньоторгового балансу України в 2012 р. у порівнянні з 2007 р. збільшилось на 4,43 млрд дол. США, або на 38,8%, і склало –15,85 млрд дол. США.

3. Значний рівень позитивного сальдо зовнішньоторгового балансу в Україні у 2012 р. склався лише по агропромисловій продукції +10,36 млрд дол. США; металургії +13,65 млрд дол. США.

На рис. 3 представлено товарну структуру експорту товарів з України у 2005 – 2012 рр.

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі експорту товарів з України в 2012 р. займають (див. рис. 3): металургія – 27,5% (18,89 млрд дол. США); агропромислова продукція – 26,0% (17,88 млрд дол. США); машинобудування – 19,3% (13,29 млрд дол. США); мінеральні продукти – 11,1% (7,65 млрд дол. США).

Структура експорту з України після вступу до СОТ в 2012 р. у порівнянні з 2007 р. у розрізі окремих видів продукції змінилась наступним чином: агропромислова продукція – 26,0% в 2012 р. у загальному обсязі по країні проти 12,7% у 2007 р.; хімічна промисловість – 7,4% проти 8,2%; металургія – 27,5% проти 42,2%; машинобудування – 19,3% проти 17,2%; мінеральні продукти – 11,1% проти 8,7%.

На рис. 4 представлено товарну структуру імпорту товарів з України у 2005–2012 рр.

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі імпорту товарів в Україні в 2012 році займають (див. рис. 4): мінеральні продукти – 32,5% (27,54 млрд дол. США); машинобудування – 26,5% (22,46 млрд дол. США); агропромислова продукція – 8,9% (7,52 млрд дол. США); металургія – 6,2% (5,24 млрд дол. США).

Таблиця 1

Значення середньозважених і середньоарифметичних тарифних ставок в Україні до і після вступу до СОТ за основними видами продукції

Показник	Середньозважена тарифна ставка			Середньоарифметична тарифна ставка		
	Попередня діюча до вступу в СОТ, %	Після вступу до СОТ, %	Відхилення, в. п. +,-	Попередня діюча до вступу в СОТ, %	Після вступу до СОТ, %	Відхилення, в. п. +,-
Усього по всій номенклатурі продукції	7,02	5,09	-1,93	6,51	6,28	-0,23
По продукції сільського господарства	18,19	10,00	-8,19	13,84	11,16	-2,68
По продукції промисловості	6,11	4,77	-1,34	4,40	4,85	+0,45

Складено за [4, 18].

Компаративний аналіз тарифного захисту України, РФ та ЄС

Показник	Тарифи та діапазон мит								
	Загальний			Аграрна продукція			Неаграрна продукція		
	Україна 2008 р. вступу	РФ 2012 р. вступу	ЄС 1995 р. вступу	Україна	РФ	ЄС	Україна	РФ	ЄС
Середнє значення кінцевого зв'язаного тарифу	5.8	7.8	5.2	11.0	11.2	13.7	5.0	7.2	3.9
Середнє значення застосованого тарифу відповідно до режиму найбільшого сприяння РНС (2012 р.)	4.5	10.0	5.5	9.5	13.3	13.2	3.7	9.4	4.2
Охоплення зв'язувальними тарифами:	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Аграрна продукція: тарифна квота (у %) *				0.1	3.2	11.3			
Аграрна продукція: Спеціальні захисні заходи (у%)				0	0	23.9			
Безмитна торгівля відповідно до кінцевого зв'язаного тарифу (у %)				12.6	3.0	32.3	33.8	3.4	28.4
Безмитна торгівля відповідно до РНС (2012 р.)				21.1	8.2	31.2	43.1	14.2	26.1
Питома вага неадвалорних мит відповідно до кінцевого зв'язаного тарифу (у %)				1.0	22.9	32.0	0.0	7.0	0.6
Питома вага неадвалорних мит відповідно до РНС, 2012 р.				0	28.2	31.4	0	10.1	0.6

* Відсоток HS шестизначних підзаголовків у графіку сільськогосподарських поступок покриття тарифних квот. Часткове охоплення застосовується на пропорційній основі (pro rata).

Складено за [20].

Таблиця 3

Порівняння показників зовнішньої торгівлі України за галузями та регіональними торговельними угрупованнями за 2007 р. і 2012 р.

Показник	2007 р.			2012 р.			Темп зростання 2012 р. до 2007 р., %	
	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	Сальдо «-» від'ємне, «+» позитивне	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	Сальдо «-» від'ємне, «+» позитивне	Експорт	Імпорт
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього по Україні	49,25	60,67	-11,42	68,81	84,66	-15,85	139,7	139,5
у тому числі:								
Агропромислова продукція	6,25	4,11	+2,14	17,88	7,52	+10,36	286,2	182,9
Питома вага в загальному обсязі, %	12,7	6,8		26,0	8,9			
Хімічна промисловість	4,05	5,32	-1,27	5,06	8,59	-3,53	125,0	161,5
Питома вага в загальному обсязі, %	8,2	8,8		7,4	10,1			
Металургія	20,79	4,74	+16,04	18,89	5,24	+13,65	90,9	110,5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Питома вага в загальному обсязі, %	42,2	7,8		27,5	6,2			
Машинобудування	8,48	19,80	-11,31	13,29	22,46	-9,18	156,6	113,5
Питома вага в загальному обсязі, %	17,2	32,6		19,3	26,5			
Мінеральні продукти	4,28	17,28	-13,01	7,65	27,54	-19,89	178,9	159,4
Питома вага в загальному обсязі, %	8,7	28,5		11,1	32,5			
Інші товари (крім перелічених)	5,41	9,42	-4,02	6,04	13,31	-7,26	111,8	141,2
Питома вага в загальному обсязі, %	11,0	15,5		8,8	15,7			
<i>Довідково</i>								
Євросоюз (27 країн)	13,92	22,22	-8,30	17,08	26,16	-9,08	122,7	117,7
Питома вага в загальному обсязі, %	28,3	36,6		24,8	30,9			
Митний союз ЄврАзЕС	15,66	19,87	-4,21	22,34	33,98	-11,64	142,6	171,0
Питома вага в загальному обсязі, %	31,8	32,8		32,5	40,1			
Інші країни	19,67	18,58	+1,09	29,39	24,52	+4,87	149,4	132,0
Питома вага в загальному обсязі, %	39,9	30,6		42,7	29,0			

Складено за [19].

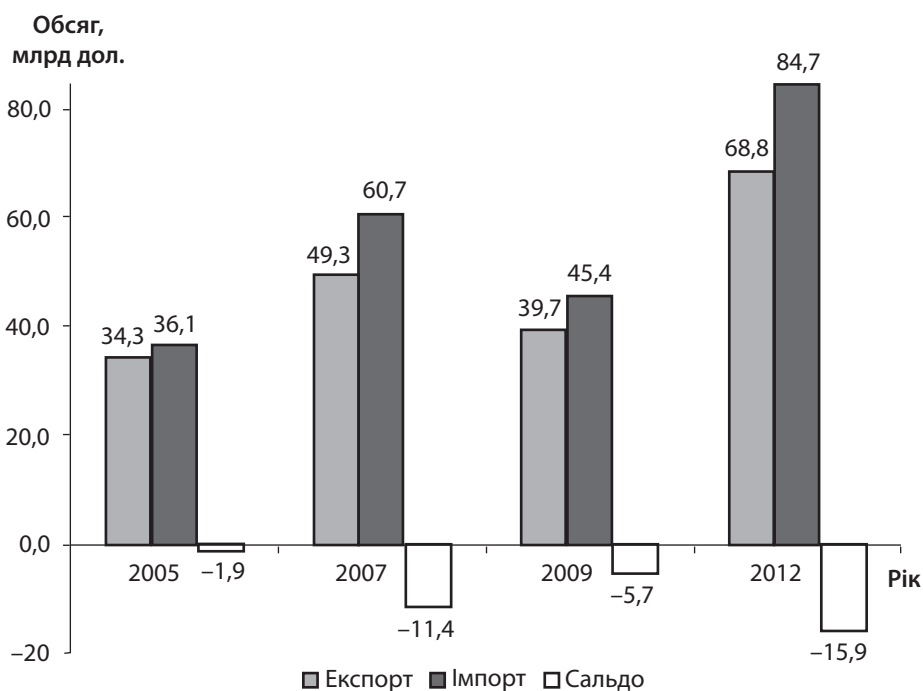
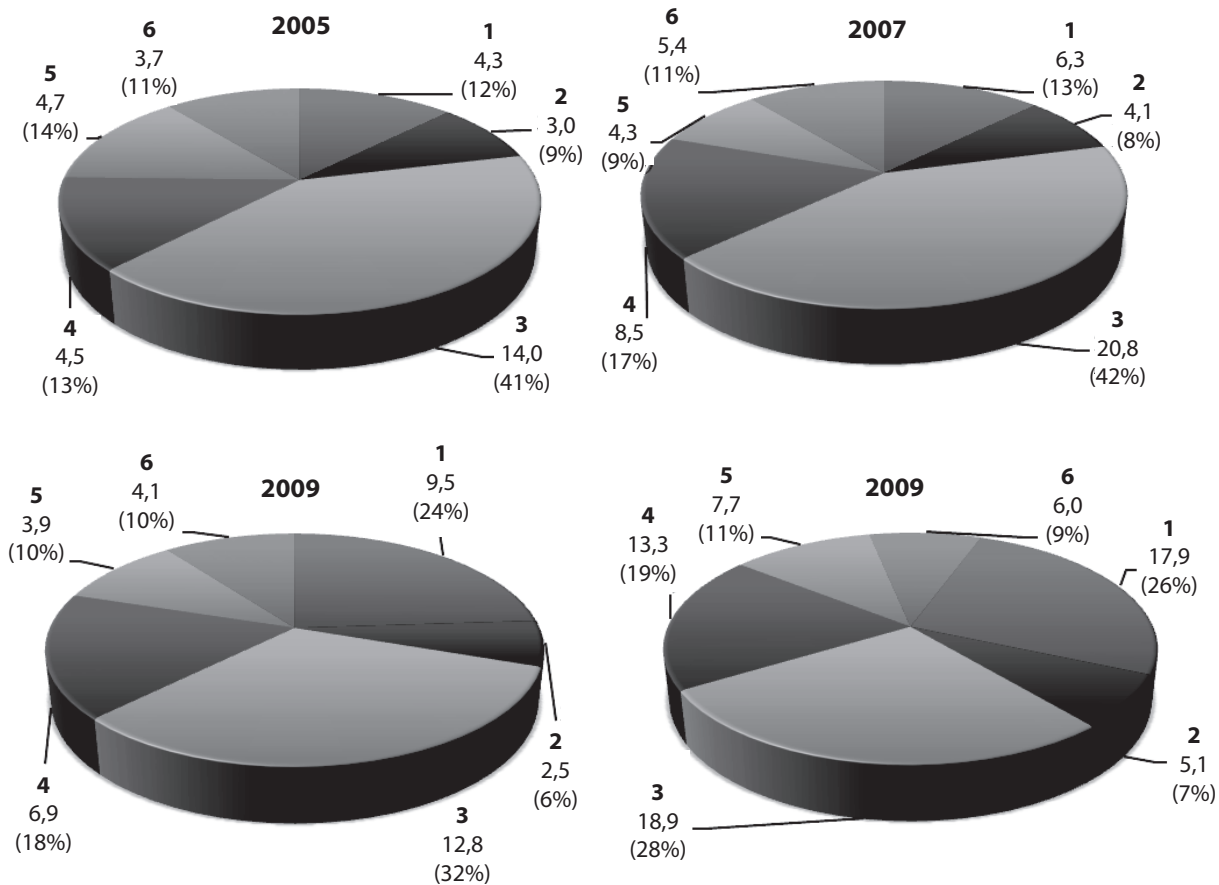

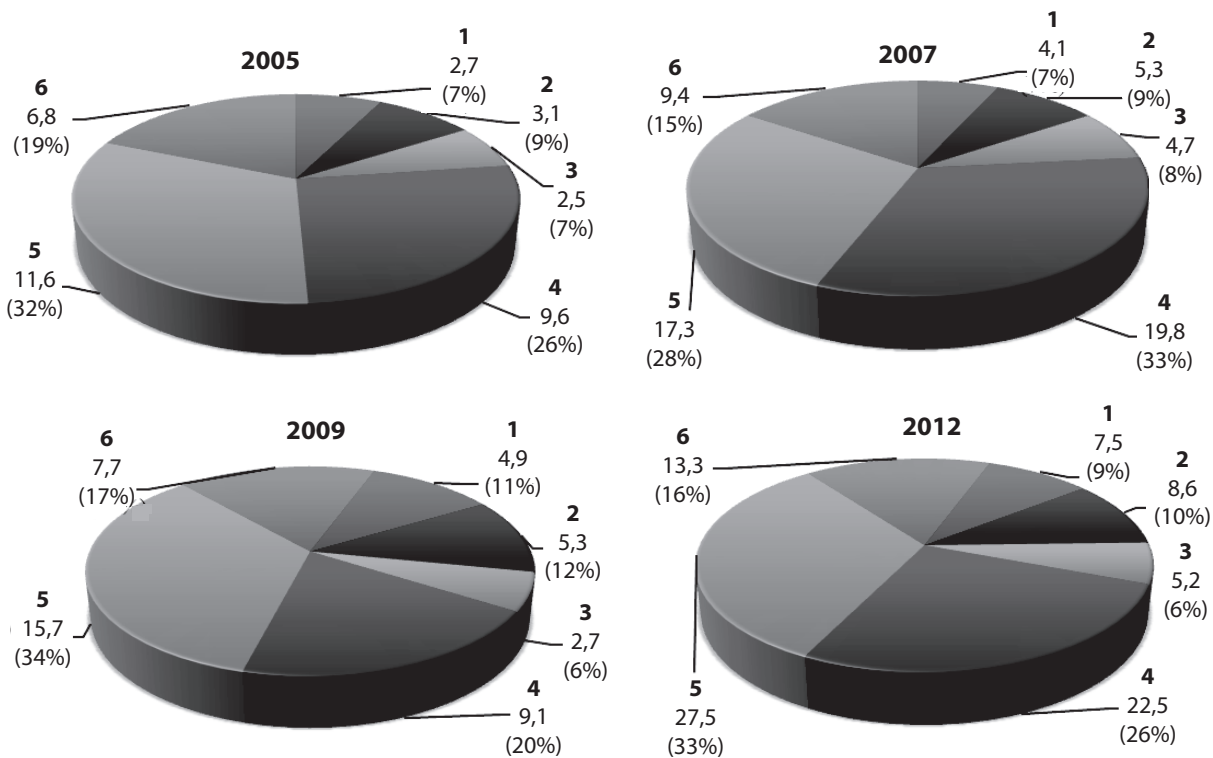
Рис. 2. Показники зовнішньої торгівлі України в 2005 – 2012 рр.

Складено за [19].

Рис. 3. Товарна структура експорту товарів з України у 2005 – 2012 рр., млрд дол. США: 1 – АПК; 2 – Хімічна промисловість; 3 – Металургія; 4 – Машинобудування; 5 – Мінеральні продукти; 6 – Інші товари.

Складено за [19].

Рис. 4. Товарна структура експорту товарів з України у 2005 – 2012 рр., млрд дол. США: 1 – АПК; 2 – Хімічна промисловість; 3 – Металургія; 4 – Машинобудування; 5 – Мінеральні продукти; 6 – Інші товари.

Складено за [19].

Структура імпорту в Україну після вступу до СОТ в 2012 р. у порівнянні з 2007 р. у розрізі окремих видів продукції змінилась таким чином: агропромислова продукція – 8,9% в 2012 р. у загальному обсязі по країні проти 6,8% у 2007 р.; хімічна промисловість – 10,1% проти 8,8%; металургія – 6,2% проти 7,8%; машинобудування – 26,5% проти 32,6%; мінеральні продукти – 32,5% проти 28,5%.

На рис. 5 і рис. 6 представлено основні показники зовнішньої торгівлі України у 2007 р. і 2012 р. відповідно за такими регіональними торговельними угрупованнями, як ЄС і МС.

При цьому структура експорту товарів з України в 2012 р. у порівнянні з 2007 р. змінилась таким чином:

- ✦ до країн Євросоюзу зменшилась на 3,5 в.п. (2012 р.– 24,8% від загального обсягу по країні, 17,08 млрд дол. США, 2007 р.– 28,3%, (13,92 млрд дол. США);

- ✦ до країн Митного союзу збільшилась на 0,7 в.п. (2012 р.– 32,5%, 22,34 млрд дол. США, 2007 р.– 31,8%, 15,66 млрд дол. США);
- ✦ до інших країн збільшилась на 2,8 в.п. (2012 р.– 42,7%, 29,39 млрд дол. США, 2007 р.– 39,9%, 19,67 млрд дол. США).

Тобто основний приріст українського експорту після вступу країни до СОТ відбувся за рахунок третіх країн, а не ЄС або МС.

Водночас структура імпорту товарів в Україну в 2012 р. у порівнянні з 2007 р. змінилась таким чином:

- ✦ з країн Євросоюзу зменшилась на 5,7 в.п. (2012 р.– 30,9%, 26,16 млрд дол. США, 2007 р.– 36,6%, 22,22 млрд дол. США);
- ✦ з країн Митного союзу збільшилась на 7,3 в.п. (2012 р.– 40,1% (33,98 млрд дол. США), 2007 р.– 32,8%, 19,87 млрд дол. США);

Показники зовнішньої торгівлі, млн дол. США

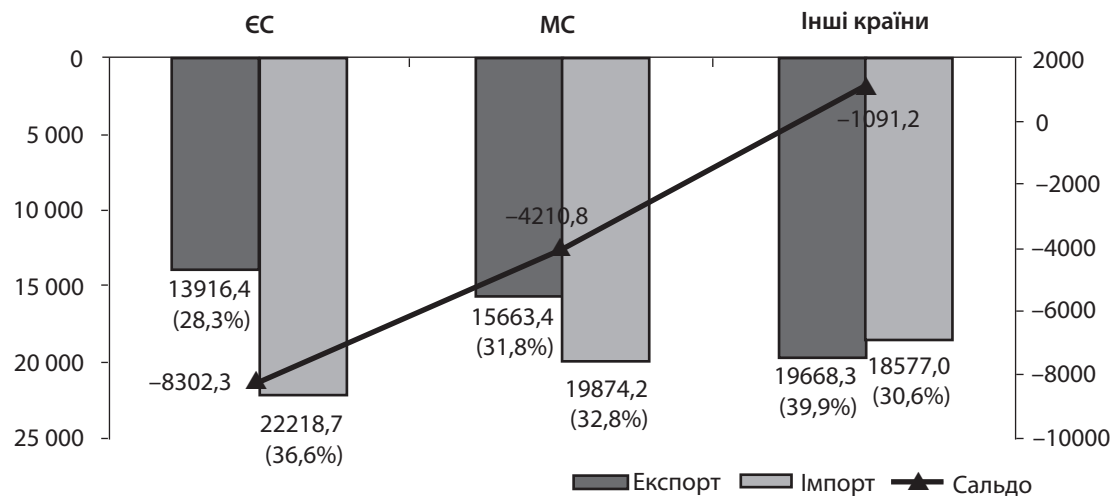

Рис. 5. Зовнішня торгівля України з ЄС, МС та іншими країнами в 2007 р.

Складено за [19].

Показник зовнішньої торгівлі, млн дол. США

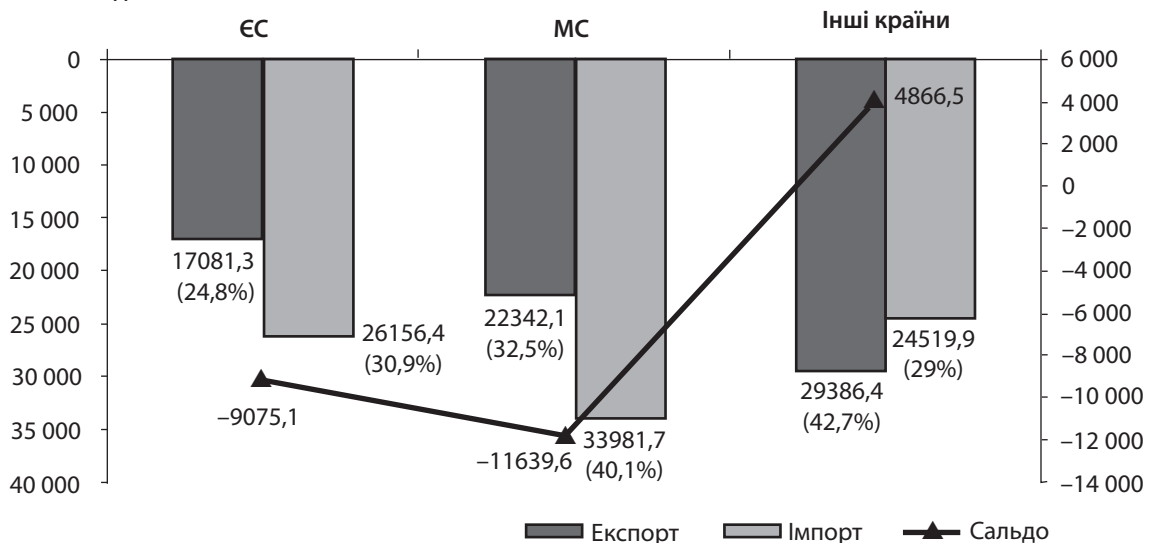

Рис. 6. Зовнішня торгівля України з ЄС, МС та іншими країнами в 2012 р.

Складено за [19].

- ✦ з інших країн зменшилась на 1,6 в.п. (2012 р.– 29,0% 24,52 млрд дол. США, 2007 р.– 30,6%, 18,58 млрд дол. США).

Тобто основний приріст імпорتنих надходжень після вступу країни до СОТ зафіксований з країн МС.

При цьому в 2012 р. у порівнянні з 2007 р. сальдо зовнішньої торгівлі України з країнами Євросоюзу залишилось від'ємним –9,08 млрд дол. США при незначному збільшенні (на 0,78 млрд дол. США); з країнами Митного союзу стало від'ємним –11,64 млрд дол. США і суттєво збільшилось (на 7,43 млрд дол. США); з іншими країнами – було позитивним +4,87 млрд дол. США і значно збільшилось (на 3,78 млрд дол. США).

Тобто основним ринком збуту української продукції за вказаний період стали треті країни (а не ЄС чи МС). Зменшення експортно-імпорتنих операцій з країнами ЄС вочевидь викликано існуючими жорсткими бар'єрами для українського експорту і наслідками фінансової кризи 2008 – 2009 рр.

ВИСНОВКИ

1. Незважаючи на світову фінансово-економічну кризу, з часу приєднання України до СОТ відбувається **диверсифікація та зміна структури українського експорту**. Український уряд, враховуючи високу залежність української економіки від експорту і необхідність захищати інтереси національних виробників на нових ринках, повинен:

- ✦ відчувати підвищену мотивацію до захисту потреб українського бізнесу в зовнішній торгівлі та акцентувати на необхідності проактивної позиції у використанні механізмів СОТ;
- ✦ при здійсненні спроб використання можливостей міжнародного розв'язання торговельних спорів застосовувати більш комплексні зусилля для досягнення переконливих результатів;
- ✦ з метою ефективного відстоювання економічних інтересів України сфокусувати зусилля на кваліфікованому представництві українських експортерів і ґрунтовнішій роботі в органах СОТ (наприклад, шляхом активнішої участі в механізмі врегулювання спорів з питань, що є вагомими для українських виробників).

2. Ситуація, що склалася у зовнішній торгівлі України за 5 років її членства в СОТ, висвітлила комплексні проблеми у цій сфері:

- ✦ не вистачає узгодженості державних інституцій, які несуть відповідальність за розробку і реалізацію державної політики в галузі міжнародної торгівлі. Створена у травні 2013 р. указом президента Державна комісія з питань співробітництва з СОТ може стати реальним центром прийняття рішень у галузі міжнародної торгівлі, де необхідно погоджувати державні інтереси з інтересами бізнесу та інтересами споживачів. Водночас вказана комісія як консультативно-дорадчий орган при Президенті України може стати ефективним механізмом формування загальнодержавної позиції щодо режиму доступу товарів і послуг до внутрішнього і зовнішніх ринків тільки за надання їй статусу державної, тобто на найвищому рівні;
- ✦ немає розуміння, що зовнішня торгівля є найважливішою частиною зовнішньої політики, яку необхідно здійснювати в тісній ув'язці з економіч-

ною політикою держави. Заходи економічної політики повинні впливати на прискорення інновацій у секторах конкурентних переваг української економіки, а також створювати умови для формування потужних українських компаній, здатних до конкуренції на світовому ринку. Необхідна *структурна адаптація, у першу чергу, «базових» експортних галузей до викликів світової економіки*, формування з цієї метою інноваційної стратегії використання переваг міжнародної торгової системи;

- ✦ катастрофічно *бракує фахівців із міжнародної торгівлі*, які розуміють, як проводити торговельну політику на двосторонньому, регіональному та глобальному рівнях;
- ✦ необхідно запровадити в Україні *інститут уповноваженого економічного оператора (УЕО)* з метою забезпечення безпеки в умовах активізації тероризму і одночасного розвитку міжнародної торгівлі. В ЄС такий інститут було створено шляхом надання бізнесу, який чітко виконує закони, визнання на міжнародному рівні. Подібній компанії надається так званий знак якості, який показує, що компанія відповідає вимогам стандартів міжнародних поставачань. Тобто цей знак і є статусом УЕО, який свідчить, що компанія – це не тільки надійний партнер з точки зору фінансових і митних структур, але й безпечний торговельний контрагент.

3. Вирішення питань у *митній сфері* для України в сучасних умовах роботи в рамках СОТ зводиться до необхідності спрощення вимог і формальностей в Україні, скорочення та стандартизації даних і документації, які вимагає митниця. Визначальними тут є такі *механізми вдосконалення митної системи*:

- ✦ застосування *нового Митного кодексу*, що набув чинності у 2012 р. і, за визначенням іноземних експертів, «наблизив митне оформлення і митний контроль в Україні до найкращих світових практик, а іноді й перевершив ці практики». Митний кодекс, відповідаючи переважно стандартам СОТ і ГАТТ, а також принципам Кіотської конвенції про гармонізацію і спрощення митних процедур, уже достатньо схожий на європейське законодавство. Проблема митного законодавства України не в його недосконалості (хоча певні норми потребують технічного доопрацювання), а в практиці його застосування або незастосування;
- ✦ впровадження *інституту уповноважених економічних операторів (УЕО)*, який поки що так і не запрацював в Україні через тривалі міжвідомчі дискусії, в якому саме вигляді він має з'явитися. Мінфін виступав за досить м'які вимоги до претендентів на статус УЕО, щоб надати можливість більшій кількості компаній скористатися певними полегшеннями в митних процедурах. Однак митниця, а після її реорганізації – Міндоходів наполягали на жорсткіших умовах, щоб одержати шанс на визнання відповідного статусу в ЄС. Хоча остання концепція нібито й перемогла, відповідний міністерський наказ ще не затверджено;
- ✦ застосування *сучасних методів контролю*, а саме: оцінка ризиків і постаудитний контроль; адміністративне співробітництво між держорганами під

час розслідування митних правопорушень і шахрайства; захист інтелектуальної власності тощо. Усі ці механізми поступово запроваджуються в Україні. Наприклад, можливість проведення спільного контролю (одноразового) на кордоні українськими і європейськими митниками; уніфікація транзитних систем; застосування єдиних підходів до класифікації товарів і визначення країни походження товарів; створення додаткових запобіжників від непорозумін між бізнесом і митниками під час визначення митної вартості тощо;

- ✦ скорочення значної кількості документів на оформлення експорту та імпорту та пов'язаних з цим витрат у порівнянні з зарубіжними країнами за рахунок продовження зменшення кількості та спрощення форми документів на оформлення імпорту та експорту у відповідності зі світовим досвідом;
- ✦ збільшення кількості суб'єктів ЗЕД, що включені до процесу електронного декларування, за рахунок поширення масового запровадження електронного декларування товарів; доведення до суб'єктів ЗЕД чітких правил заповнення електронних форм декларацій;
- ✦ прискорення введення пост-аудиту, що може призводити до штрафних санкцій вже після проведення товарів через митницю, за рахунок чіткого нормативного і документального закріплення процедури проведення пост-аудиту з визначенням прав та обов'язків сторін;
- ✦ спрощення механізму митної перевірки може призводити до ризику корупційних зловживань за рахунок встановлення чітких, послідовних і прозорих процедур проходження митної перевірки за спрощеним механізмом;
- ✦ підвищення ефективності обміну інформацією між митними органами України і країн-членів СТО, що допомагатиме в тому числі запобігати ухиленню від оподаткування. Наприклад, сьогодні виникає ситуація, коли за даними Євростату вартість європейської продукції, завезеної до України, більша, ніж за даними вітчизняних Держстату, НБУ, митних органів. Однак те, з яким скрипом просувалося до останнього часу вирішення цього питання по обидва боки, дає підстави прогнозувати, що й надалі процес пошуку компромісів у ньому не буде простим. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України : монографія. У 3 т. [Текст] / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семіноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь [Текст] / За заг. ред. В. М. Гейця. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
3. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку [Текст] / В. М. Геєць ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2009. – 864 с.
4. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СТО: кон'юнктура та інтеграція [Текст] / За ред. проф. В. О. Точиліна ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2012. – 552 с.
5. Сиденко В. Р. Глобализация и экономическое развитие. Т. 1 [Текст] / В. Р. Сиденко. – К. : Фенікс, 2008. – 376 с.
6. Осташко Т. О. Надзвичайні заходи СТО для захисту ринків агропродовольчих товарів : монографія [Текст] / Т. О. Осташко,

Л. Ю. Волощенко-Холда ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2011. – 224 с.

7. Кобута І. В. Аграрні аспекти створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [Текст] / І. В. Кобута // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 31 – 38.

8. Три роки членства в СТО: тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період : аналіз. доповідь [Текст] / І. В. Клименко, О. А. Федірко, І. В. Ус ; Нац. ін-т. стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2011. – 72 с.

9. Аналіз соціально-економічних наслідків членства України в СТО після трьох років членства : очікування і реалії [Текст] / Ін-т екон. дослідж. та політ. консульт. – К. : ІЕДПК, 2011. – 58 с.

10. Членство України у СТО : нові можливості та виклики для бізнес-асоціацій [Текст] / За заг. ред. Д. В. Ляпіна ; Д. В. Ляпін, В. М. Мовчан ; Ін-т власн. та своб. – К. : Ін-т власн. та своб. ; LAT&K, 2010. – 104 с.

11. Сколотняний Ю. Валерій П'ятницький: «Ми – частина міжнародного торговельного простору і відсикати себе від нього не збираємося» [Текст] / Ю. Сколотняний // Дзеркало тижня. – 29.09.2012. – № 34. – С. 7.

12. Сколотняний Ю. Валерій П'ятницький: «СТО загине, якщо буде накладене вето на зміни» [Текст] / Ю. Сколотняний // Дзеркало тижня. – 07.03.2013. – № 9. – С. 7.

13. Дрозач О. Членство упущених возможностей [Текст] / О. Дрозач // Експерт. – 10.06.2013. – № 22. – С. 26.

14. Гончарук А. Право на захист (але без шкоди для економіки) [Текст] / А. Гончарук // Дзеркало тижня. – 13.07.2013. – № 26. – С. 6.

15. Козьяков С. Навіщо слону граблі в посудній крамниці? [Текст] / С. Козьяков // Дзеркало тижня. – 27.04.2013. – № 16. – С. 10.

16. Козьяков С. Зовнішньоторговельні граблі і снігова куля [Текст] / С. Козьяков // Дзеркало тижня. – 13.07.2013. – № 26. – С. 6.

17. Ничай Н. СТО по-українськи: чи скористається Україна можливостями захисту торговельних інтересів через механізми Світової організації торгівлі? [Текст] / Н. Ничай // Дзеркало тижня. – 23.11.2013. – № 43 – 44. – С. 6.

18. Звіт Робочої групи з питань вступу України до Світової організації торгівлі. WT/ACC/UKR152. – 25.01.2008 (08-0399). – С. 374 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=32172>

19. Інтернет-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

20. WTO ITC UNCTAD World Tariff Profiles 2013.

REFERENCES

Analiz sotsialno-ekonomichnykh naslidkiv chlenstva Ukrainy v SOT pislia tryokh rokiv chlenstva : ochikuvannia i realii [Analysis of the socio-economic impact of WTO membership for Ukraine after three years of membership: Expectations and realities]. Kyiv: IEDPK, 2011.

Chlenstvo Ukrainy u SOT : novi mozhlyvosti ta vyklyky dlia biznes-asotsiatsii [Ukraine's membership in the WTO: opportunities and challenges for business associations]. Kyiv: Instytut vlasnosti i svobody; LAT&K, 2010.

Drozach, O. "Chlenstvo upushchennykh vozmozhnostey" [Membership of missed opportunities]. *Ekspert*, no. 22 (2013): 26-.

Heiets, V. M. *Suspilstvo, derzhava, ekonomika : fenomenologhiia vzaïmodii ta rozvytku* [Society, government, economy: phenomenology interaction and development]. Kyiv, 2009.

Honcharuk, A. "Pravo na zakhyst (ale bez shkody dlia ekonomiky)" [The right to defense (but without prejudice to the economy)]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 26 (2013): 6-.

Internet-sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Kobuta, I. V. "Ahrarni aspekty stvorennia zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta IES" [Agricultural aspects of a free trade area between Ukraine and the EU]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4 (2010): 31-38.

Koziakov, S. "Navishcho slonu hrabli v posudnii kramnyi?" [Why elephant rake in a crockery shop?]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 16 (2013): 10-.

Koziakov, S. "Zovnishnyotorhovelni hrabli i snihova kulia" [Foreign trade rakes and snowball]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 26 (2013): 6.

Nychai, N. "SOT po-ukrainsky: chy skorystaietsia Ukraina mozhlyvostiamy zakhystu torhovelynykh interesiv cherez mekhanizmy Svitovoi orhanizatsii torhivli?" [WTO in Ukrainian: Ukraine will take advantage of opportunities or protect trade interests through the mechanisms of the WTO?]. *Dzerkalo tyzhnia*, no. 43-44 (2013): 6.